

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 6

Årgång 65

2010

Bild Leif "Broddetorparn" Holgersson

Från Västgötatomtarnas årsstämma
sidan 4

Hembygdsrörelsen och Sverigedemokraterna
sidan 6

Profilen - Säg A M det räcker
sidan 12

Foto: Charles Hammarsten

HKH Kronprinsessan Victoria

Västergötlands Hembygdsförbunds beskyddarinna

Innehåll

Inbjudan till Årets Hembygdsförening..... 3

Västgötatomtarnas årsstämma i Kvänum 4

Några ord från förbundsordföranden..... 6

Tankar i tiden..... 8

Helt naturligt - Här gällde elfte budet 9

Jättestort välkomnande i litet museum..... 10

Essungabon som sprang fortare än tåget... 11

Profilen - A M Alströmer 12

I år blev det två, både Oslo och Järvsö..... 13

Sill, havre och höns klassresenärer 14

Hänt på bögda, Ljushult och Kind 16

Nossebro och Lyrestad..... 18

Kållandsö 19

Björketorp och Älekulla..... 20

Hembygdsredaktörer på kursdag 21

Förbundets funktionärer 2010 22

Läsvärt i korthet..... 23

Såga, såga långa drag 24

För redigering/layout svarar Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, Vårgårda, och tidningen trycks hos Rydins Tryckeri AB, Nossebro.

Utgivningstider är 22-28 febr, 15-21 apr, 24-30 juni, 24-30 aug, 26-30 okt, 24-28 nov.

Senaste manusdag 6 veckor före utgivning.

Hemsida: www.hembygd.se/vastergotland

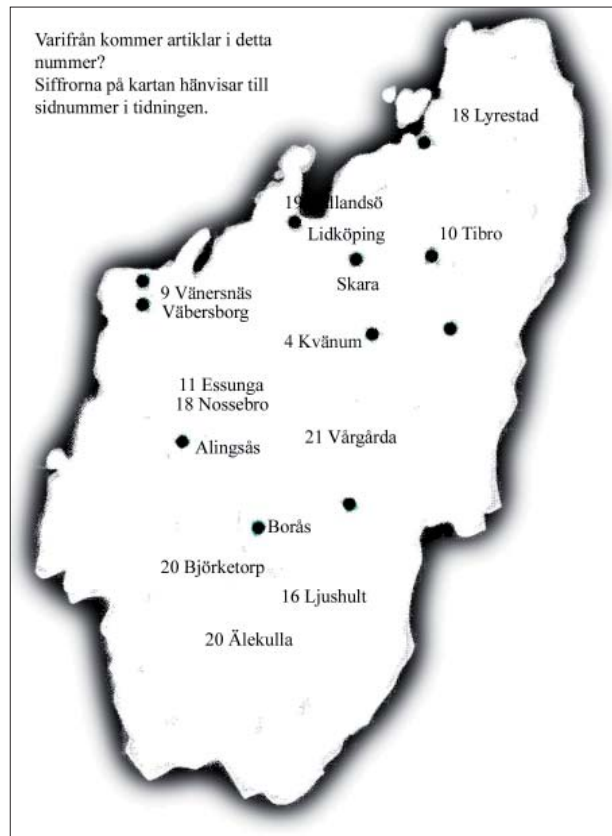
ISSN 0346-4954

VÄSTGÖTA-BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 65
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2010 150:-

Varifrån kommer artiklar i detta nummer?
Siffrorna på kartan hänvisar till sidnummer i tidningen.

Nästa nummer av Västgötabygden kommer i vecka 8. Manusstopp den 10 januari 2011. Men skicka gärna material tidigare. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag till tidningen och tips, mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. De flesta texter och bilder publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

God Jul
Gott Nytt År
önskar vi alla våra läsare

Några ord från förbundsordföranden hittar Du den här gången på sidan 6

Årets hembygdsförening 2011

Till årets höjdpunkter hör korandet av Årets Hembygdsförening vid våra årsstämmor. En lång rad välförtjänta föreningar har belönats under åren, senast Nossebro och Kinnekulle, men många fler finns som borde få belöningen.

Nu finns chansen

Glöm all blygsamhet och sänd in en ansökan där ni berättar om er säkert mycket omfattande verksamhet. Lyft då gärna fram nya arrangemang som kan ge inspiration till andra föreningar, men gärna också arbetebland barn och

ungdomar. Eller satsningar som samlar hela familjen. Kort sagt, det handlar om det där lilla extra. Belöningen kommer på vårsammopå Kinnekulleden 15 maj nästa år där Kinnekulle Hembygdsförening står som värdar. Diplom plus 5.000 kronor blir den direkta belöningen, dessutom brukar det bli stor uppmärksamhet i Västgötabygden och förhoppningsvis även i lokaltidningarna.

Vi vill ha ansökningarna senast den 1 mars. Du sänder den till Kansliet i Vara, med adress Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 Vara.

Studiesatsning på natur-kultur

Studiekommittén består av följande personer:

Lena Gustavsson, Lena Lagnerö, Lena Johnsson, Ingrid Zackrisson, (styrelsens representant) Christer Wennerberg SV. Eva Bergström Hyenstrand, adjungerad.

Våruppgift är att ordna ett kursutbud som tillgodoser det lokala och regionala utbildningsbehovet.

Ur vårens program: Förhoppningsvis uppföljning på höstens taktidningar. Om förbundet erhåller sökt medel kommer "Taktidningar" att anordnas.

Natur-Kultur-miljö: Seminarium tillsammans med SHF

"Ju förr desto bättre" Hur vi har lärt att nyttja naturen, kunskapen håller på att försvinna. Hur bevarar vi kunskapen levande.

Uranbrytning: Kurs tillfälle om hur uranbrytning påverkar vår natur.

Detta är ett preliminärt program där plats och datum kommer efter jul.

Vi hoppas kunna erbjuda fler kurser under våren och har du önskan eller vill fråga om något ta gärna kontakt med någon av oss.

Lena Gustavsson, 0322-62 70 00 lena@minbokforingsbyra.se

Lena Lagnerö 0392-211 31 lena.lagnero@tele2.se

Lena Johnsson, 0702 635018 lenaanngerd@hotmail.com

Lilian Skattberg 0321-30401 lilian.skattberg@telia.com

Ingrid Zackrisson, 0320-620 15 ingrid.zackrisson@tele2.se

Christer Wennerberg 0522-65 36 91 christer.wennerberg@sv.se

Alla kurser sker i samarbete med SV - Studieförbundet Vuxenskolan.

Arne Weise julvärd igen

krav från västgötatomtarnas årsstämma i Kvänum

Lördagenden 4 september kommer jag att minnas länge. Jag var utsänd av Västgöta-Bygden att bevaka västgötatomtarnas årsstämma i Kvänum Solen sken och på åkrarna gled niofots skördetröskor fram. Årsstämman skulle börja klockan 13.00 men innan dess skulle man ha entomteparadidet idylliska Kvänum, Varför denna ort förresten. Jo, där lever och verkar tomtarnas gammelfar Julius och hans fru Julia.

Inne i Kvänum är huvudgatan kantad av orsbor och tillresta. Det är tomteparaden som lockar. Inte utan besvärligheter hittar jag en parkeringsplats och sällar mig till den entusiastiska skaran väntande.

- Tänk att få syn på så många tomtar på samma gång och mitt i skörden, säger en kraftig, brunbränd kvinna, en riktig bondmora.

- Vi torde sjunga en julsång, säger mannen intill henne, en senig karl med keps och skinnpaj.

Nu hörs musik på avstånd. Det är tomteorkestern som anför en stor skara tomtar som i raka led kommer vandrande längs huvudgatan. Svenska flaggan och tomtarnas standar, burna av två kraftiga tomtar, bildar täten. Sedan följer flera led viftande och glada tomtar. Julmusiken blandas med högljudda tillrop, Utan tomtar ingen jul, Hej tomtegubbar akta glaset, Vi vill ha skinksmörgås och risotto. Många tomtar viftar med plakat med liknande uppmaningar.

- Det är väl rimliga krav, säger bondmoran.

- Håller med, säger mannen med skinnpajen, men varför ska de akta glaset?

- Tomtar är nykterister, det borde du veta, säger bondmoran.

Tomteparaden svänger in till årsmöteslokalen, där en riktig tomtelunch var dukad. - Viktiga förhandlingar väntar och då måste alla vara mätta och belåtna, förkla-

Årets gruppfoto. Vid varje årsstämma dokumenteras deltagarna med ett foto, men tyvärr vill inte alla ställa upp på bild.

rar åldermannen Julius.

När tomtarna bänkat sig i möteslokalen, smyger jag in och sätter mig på en ytterstol. Åldermannen höjer klubban och förklarar årsstämman öppnad. Nu vidtar vissa procedurärenden, val av klubbförare och stämmoskrivare, godkännande av dagordning med mera.

- Nu följer behandling av några förslag, säger

klubbföraren. Det första är att låta barnen skriva ut sina önskelister på dator och skicka dem via mejl. Nu hörs flera instämmanden från salen. Vi måste följa med vår tid, säger en äldre tomte från Timmele. - Bara vi får listorna i tid, så blir det bra, säger tomtens från Grästorpe, en ärrad kämpe.

- Kan vi besluta enligt förslaget? frågar klubbföraren. Ett rungande ja hörs från salen.

Nu händer något oväntat. I mittgången kommer en kortvuxen man gående. Han ler och viftar glatt med högerarmen åt alla håll.

- Välkommentomtarnas högste beskyddare, säger klubbföraren och går ner och kramar om den lille mannen. Ni känner väl igen Arne Weise.

- Låt inte mig störa, säger den oväntade gästen. Jag tänkte bara lyssna och ta till mig era beslut.

- Då fortsätter vi. Nästa ärende är ett förslag från De nya tomtarna, om att vi ska byta tomtedräkt. In kommer en av De nya tomtarna klädd i en blå fotsid päls med gul krage. Han saknar skägg och har håret i en knut i nacken. Vid sin sida har han en tomtetös med långt ljust hår. Hon är klädd i mörk dräkt i flanel och en rutig halsduk i blått och gult.

- Så ser förslaget från De nya tomtarna ut. Vad säger årsstämman? Tomtarna sneglar på varann och snart är diskussionen i full gång. - Det var det värsta jag sett, säger en tomte från Tranemo. Jag skulle aldrig ta på

mig en sån rock. Jag håller med. säger tomten från Töreboda. Tänk vad dyrt det skulle bli för oss fattiga tomtar. Men vi måste väl någon gång förnya oss. Vi har ju haft den röda pälsen sedan urminnes tider. Det är dags för något nytt, ropar tomten från Vänersborg. Kan vi inte kompromissa, föreslår tomten från Lerum. De manliga tomtarna behåller den röda och våra kvinnor syr upp det nya förslaget. Gör vad ni vill med dräkterna, men skägg-tänker jag behålla, säger tomten från Töreboda. Kan vi inte låta tomterådet fundera på saken föreslår tomten från Asklanda. Bra förslag, hörs från flera håll.

- Då finns ett förslag om att tomterådet ska diskutera ärendet vidare. Kan vi göra så? -Ja, ropar tomtarna i kör. Vi kanske kan få vägledning från stämman, säger klubbföraren. Får jag be dem som vill ha en ny dräkt räkna upp en hand. Halva skaran viftar med händerna. -Får jag be dem som vill behålla den gamla att räkna upp hand. Andra hälften ropar ja och stampar i golvet. -Det här blir intellett. Men nu har vi beslutat att hänskjuta frågan om dräkter till tomterådet, säger klubbföraren och slår klubbans i bordet.

- En fråga kvar, säger klubbföraren. De nya tomtarna föreslår att vår arbetstid under julafon ska vara mellan fyra och sju på eftermiddagen för att inte kollidera med Kalle Anka och Karl Bertil Jonssons jul. Vad säger ni?

- Får jag säga en sak, Arne Weise har rest sig och ser ut över salen.

- Varsågod. Du är ju vår högste beskyddare, säger klubbföraren.

- Sen jag slutade har TV anlitat än den ena och än den andra som julvärd. Det är ingen ordning längre. Det är inget fel på Lotta Bromé, Ernst Kirsteiger, Lisbeth Åkerman eller de andra.. Men man saknar kontinuitet. Ingvar Oldsberg skulle bli bra. Han är den mysigaste som TV behöver på julafton. Men han är upptagen just nu.

- Kan du tänka dig att rycka in till Oldsberg blir ledig? frågar tomten från Asklanda.

- Det kan jag, säger Weise. En tomte som jag blir aldrig för gammal. Men Oldsberg hittar ju ständigt på något nytt. Så det kan bli många jular för mig igen.

- Ska vi skriva till TV och kräva Weise tillbaka på julafton? frågar klubbföraren. Ett samfällt ja hörs från salen.

- Kan vi vänta med arbetstiderna till nästa stämma i Mullsjö?. Ett tydligt ja igen.

Alternativ dräkt. Redan 2008 testade en av de yngre Asklandatomtarna en alternativ dräkt, men den röntte ett visst motstånd.

- Då gör vi så, säger klubbföraren. Slut på denna stämma och välkomna till Mullsjö om ett år. Efter klubbslaget skingras tomtarna snabbt.

- Det var den bästa stämman någonsin, hörs från flera håll i kön till utgången.

- Vad kommer TV-chefen Eva Hamilton att tycka om förslaget med Arne Weise på julafton igen? funderar jag i bilkön på E20."

Text: Roland Antehag

Foto sidan 4 Bollebygdstomtem

Foto sidan 5 Leif Brunnegård

Vaholms bro byggnadsminne.

Skaraborgs svar på broarna i Madison County finns i Tidans norr om Skövde. Visserligen ser man inte som i filmen vare sig Meryl Streep eller Clint Eastwood på plats, men där finns en överbyggd bro precis som i filmen. Denna märkliga bro har nyligen utsetts till byggnadsminne. Möjligen är Vaholms brohus i Tidans byggt av en hemvändande svenskamerikan. Den är i två spann på sammanlagt 34 meter.

Hembygdsrörelsen och Sverigedemokraterna

Hembygdsrörelsen i Sverige har i samband med riksdagsvalet på sätt och vis hamnat i den politiska och ideologiska hetluften.

Både på riksnivå, regional och lokal nivå arbetar vi i rörelsen för att ompröva och utveckla dess syften och värderingar så att de fungerar attraktivt i dagens och morgondagens samhälle. Sveriges Hembygdsförbund har nyligen utformat en moderniserad Grundsyn som tagits emot med applåder. I denna betonas bl a att hembygdsrörelsen är öppen för alla, oavsett bakgrund. Västergötlands Hembygdsförbund har infört motsvarande formuleringar i sina nya stadgar. Hembygdsrörelsens styrka ligger i både att förena människor i olika åldrar, med olika bakgrund och med olika kunskaper. Så driver också Sveriges Hembygdsförbund projektet Kulturarvet och toleransen.

Mångagångnerhardetbetonats att hembygdsrörelsen bevarar det svenska kulturarvet. Med tanke på att både natur och näringsliv skiftar starkt i vårt land finns onekligen flera olika slags kulturarv inom landets gränser, och gränserna har ju flyttats en hel del i ganska sen tid. Till exempel genomgick ju både Bohuslän och Skåne en hårdhänt försvenskning för några hundra år sedan. Självklart har invandring från olika håll haft stor kulturell betydelse och kommer att så fortsätta. Själv har jag ganska svårt att ange vad som skulle kunna vara ett specifikt svenskt kulturarv, detta måste ju också kännas igen och upplevas av alla i Sverige.

Så har då nyaste riksdagspartiet, SD, framträtt. Inför valet betonade SD att "deras" Sverige skulle präglas av engemensamsvensk kultur, att det skulle stödjas genom kraftigt ökade statliga anslag, att kulturen skulle vara folkligt förankrad med uppbyggande värden och att man borde upprätta en svensk kulturell kanon innehållande omistliga exempel på svensk kultur. Skattefinansierade anslag till stöd för mångkulturell samhällsordning skulle avvecklas och invandringen begränsas kraftigt.

Efter valet inleddes en debatt i media med deltagande av å ena sidan ordföranden och generalsekreteraren i Sveriges Hembygdsförbund och å andra sidan SD:s kulturansvarige. Kontentan blev att hembygdsrörel-

Några ord från förbundsordföranden

Eva Bergström Hyenström
Förbundsordförande

Historien upprepar sig inte – men vad gör man med människor som vill upprepa historien?

sens värderingar, bl a uttryckt i dess Grundsyn, i allt väsentligt är oförenliga med SD:s.

Ordet "kultur" används flitigt. Därför kan det finnas anledning att se hur detta ord uppfattats och använts under längre tid.

Redan under 1800-talet senare del var de flesta antropologer eniga om att "kultur" är allt vad människan som samhällsvarelse har, gör och tänker. Detta är en mycket bred definition och har fördelen att kunna användas i alla mänskliga sammanhang i hela världen, oavsett värderingar.

Ett värderandesätt att använda ordet "kultur" var däremot att många människor skilde mellan "högekultur" och "lågkultur". Antikens romerska välde eller 1800-talets föränderliga stadsliv sågs som högkultur. Folk som i fjärran områden levde på lågteknisk nivå eller den långsamt föränderliga inhemska bondekulturen sågs som lågkultur. Man menade att kulturdrag kunde spridas från högkultur till lågkultur.

I tiden låg också en föreställning att en nation helst borde bygga på ett "folk", d v s människor förenade av gemensam identitet, uttryckt i gemensam kultur. Inom både arkeologi och folklivsforskning i Europa menade

man att människor med likadan materiell kultur, det vill säga hus, kläder och redskap, och likadana minnen och sägner, var en enhet, ett "folk. Ofta nog förekom sådana enheter i avgränsade områden. Alltså borde man från historiskt kända folk via deras materiella kultur kunna följa dem bakåt i tid, ner i förhistorisk tid. På så vis försökte många härleda bland annat det tyska folket bakåt i tid till de "germaner" som romerska författare skildrat.

Av tradition ansågs lämningar av antikens romerska kultur ("främmande högkultur"!) i Tyskland både finare och mer högtstående än de oftast anspråkslösa resterna av järnålderns enkla bondeliv ("inhemsk lågkultur"!). Antikforskningen hade högre anseende och bättre resurser än de som arbetade med lokalt, inhemskt material. Ur detta blev det en social skillnad mellan finkultur och folklig kultur i museiutställningar och forskning.

Efter national-socialismens maktövertagande började en snabb nyordning. Den arkeologi som inriktades på inhemska, "germanska" fyndplatser fick kraftigt stöd och hembygdsintresset understöddes livligt. Många nya professurer inrättades, museer fick kraftigt ökade anslag, men på villkor av full lojalitet med partiets ideologi. Amatörforskning i både arkeologi och folklivsforskning uppmuntrades starkt. Två partianknutna organisationer för kulturminnesvård och forskning hade enorm makt; Amt Rosenberg och Himmlers organisation Ahnenrbe.

Det förflutna användes i politisk propaganda. Ett exempel är hur kartor över germanfolkens förekomstområden och förflyttningar användes för att inför det tyska folket rättfärdiga angreppen mot bl a Polen och Ukraina.

Så mycket om hur både arkeologi, folklivsforskning och hembygdsarbete användes som politiska och ideologiska instrument. Konsten styrdes att spegla lättfattlig skönhet och uppbyggliga värden. Man får heller inte glömma hur abstrakt, provokativ "entartete Kunst" och dess konstnärer förföljdes.

Åtskilliga paralleller till de nazistiska ambitionerna

att kontrollera och utnyttja kultur och kulturforskning var onekligen högst påtagliga i Sovjetunionen, särskilt under Stalintiden. Ytterligare exempel finns, både i nutid och dåtid.

Om kultur är vad människor har, gör och tänker och hur detta uttrycks och upprepas till kulturella mönster måste man också tänka sig att sådana skiftar och förändras, allt efter människors gemenskap och livssituation, t ex tonårskultur, affärskultur, idrottskultur o sv. En enda människa kan vara delaktig i flera kulturer samtidigt. Det verkliga problemet uppstår när man tänker sig att en nation bör bäras upp av en kultur – detta är antagligen inte möjligt.

I sitt valmanifest återger, vad kulturen beträffar, SD på ett nästan komiskt sätt huvuddragen i nazitidens kulturpolitik i Tyskland. Bevarandet av det svenska kulturarvet skall stödjas, någon eller några skall bestämma vad som är omistligt svenskt kulturarv, kulturen skall vara positiv och folkligt förankrad. Dessutom skall kyrkan få välvillig uppmärksamhet.

Med buller och bång tågade SD ut ur Storkyrkan när biskopen i Stockholm inför riksdagens öppnande talade mot rasism och för människovärde. Tydligt har SD betänkligt missförstått Svenska kyrkans samhällsengagemang och nutidsförankring. Man frågar sig om någon liknande aktivitet kommer att drabba hembygdsrörelsen och i så fall, hur.

Det är svårt att ta ett politiskt parti på allvar som plagierar värderingar från en annan tid, ett annat sammanhang. Historien upprepar sig inte – men vad gör man med människor som vill upprepa historien?

Flertalet av hembygdsrörelsens människor har, ännu, minnen av både världskrig och totalitära politiska system. Detta är nyttiga erfarenheter.

Men nu får vi tillönska varandra en God Jul och ett riktigt Gott Nytt År!

Eva Bergström Hyenström

Välkomna till årsstämman 2011 på Kinnekulle!

Västergötlands Hembygdsförbunds stämma år 2011 äger rum söndagen den 15 maj på Kinnekulle. Det blir gudstjänst i Österplana kyrka och sedan lunch och förhandlingar på Hällekis säteri, där vi håller till i de stora växthusen, Så här i slutet av oktober, när dessa rader skrivs, återstår en del detaljer i vår planering men det skall säkert bli en fin dag för Er som kommer till vår fina bygd. Hjärtligt välkomna!

Kinnekulle Hembygdsförening

Tankar i tiden ...

Jag är invandrare, och det är jag stolt över. Stolt över mina förfäder alltså. Det är på mammas sida som jag säkert vet att jag är invandrare. Valloner kallades de och hämtades hit för 400 år sedan från Belgien för att modernisera u-landet här uppe i norr. Det var mina förfäder som lade grunden till dagens industrination.

Kanske kan jag nu börja kalla mig svensk, rentav västgöte, men jag är lite osäker. Efter snart 50 år i Skara har jag insett att Skarabo blir jag aldrig. Men det gör inget, alla behandlar mig vänligt. Det spelar ingen roll om man kommer från Stockholm, Irak eller Vara som jag. Alla kan vi njuta av hembygden Skara.

Mångkulturella

Sverige är ett litet land som alltid stått öppet för invandring. Och Sverige har alltid varit mångkulturellt. Vi har tagit till oss det bästa av andras kulturer och gjort det svenskt. Det kommer vi att göra nu också.

Tittar vi på framstående personer inom kultur, teknik och idrott så hittar vi många med utländska rötter. Och visst jublar vi alla åt dessa nya svenskar när de gör mål för landslaget.

Så att vi fått ett främlingsfientligt parti i riksdagen, liksom i många kommuner, är inget att hetsa upp sig över. Lite har vi oss själva att skylla, det har närmast varit skottpengar på alla som velat diskutera vår invandrarpolitik.

Det är inte ens så farligt att dessa människor som av oklar anledning kallar sig Sverigedemokrater försöker använda hembygdsrörelsen som verktyg för främlingsfientlig politik. Det är inte första gången. På 40-talet handlade det om verkliga nazister med starkt stöd utom våra gränser. Deflesta genomskådade dem och fick få anhängare.

Alla välkomna

Vi skall slå vakt om hembygden som alltid, och inte låta den eller våra föreningar missbrukas. Vår hembygd välkomnar alla, vi bör inte ens dra gränsen vid SD hur illa vi än tycker om deras politik. Det är ett parti som haft framgångar i ett demokratiskt val. Att försöka stänga ute dem gör dem bara till martyrer.

Men vi skall inte lyssna okritiskt till propagandan. Muslimer har inte monopol på kvinnoförtryck. Svenska mansgrisar har ägnat sig åt barn- och kvinnomisshandel

Hans Menzing

i alla tider. Och religiös fanatism finns inom alla religioner. En gång i tiden flydde folk från kristna länder till muslimska eftersom toleransen där var större.

Vara vänlig

Den dystra sanningen är att det alltid funnits oro inför det främmande. I Västgötalagen slogs det fast att det var dyrare att slå ihjäl en västgöte än en tysk. Och när Valle häradsturistförening bildades för 115 år sedan sattes det upp plakat om att alla turister skulle behandlas vänligt även om de kom i konstiga kläder och talade främmande språk.

Så vi bör enas om en evig sanning:

Alla har inte lyckan att vara västgötar, men alla skall behandlas som om de vore det.

Alla har inte lyckan att vara västgötar...

Text Hans Menzing
Foto Inger Menzing

Här gällde elfte budet

Manskullekunnatroattkyrkoherden på Vänersnäs höll sig med ett elfte budord: Uppskjut inte till morgondagen, vad du kan skjuta idag. Fast så var det förstas inte, det bar verkades så för Nils Emanuel Constantin Dahlgren hade ett närmast opassande intresse för att jaga räv. 334 rävar sköt han, det står i kyrkoboken så det måste vara sant.

Kyrkoherde Dahlgren var förmodligen omtyckt av församlingens borna. Han var bokstavigendengode herden för sin hjord på Vänersnäs där han föddes 1813 och där han tillsammans med sin far och företrädare verkade i sammanlagt 88 år. Vargen vars så gott som borta så den behövde han inte bekymra sig för, men han värnade om församlingens höns och annat matnyttigt som räven skulle kunna ge sig på. Möjligen gick hans jaktintresse lite för långt ibland. Hans trogne torpare Gunne var dresserad att slå larm om räven syntes, om det så var mitt i en predikan.

Ofta räckte det att Gunne visade upp sig i dörren, i annat fall smög han fram och viskade:
- Nu goe pastorn ä dä dags igen. Raven har sunts!

Tacksam församling

Dahlgren kortade kraftfullt av sin predikan och rusade ut i sakristian där hans musked under stod klart och väntande.

Församlingens borna hade förmodligen ingastörre invändningar, den tidens predikningar var hisnande långa och de flesta tackade förmodligen Gud och räven för att de slapp undan så snabbt.

När det gällde rävarna så använde han gevär. Särskilt sedan han en gång fångat en räv i en varggrop och själv klättrat ned för att se till att inte skinnets skadades. Menden otacksamma räven togs sig snabbt ur gropen via prästens axel och försvann.

Varggroparna var över huvud taget till besvär. En gång hamnade en gammal gumma i församlingen i en varggrop och hittades först nästa morgon. Då tryckte gumman i ena kanten av gropen och vargen i en andra, båda lika rädda. Och riktigt illa var det förstas när en gästande fin ung dam, dotter till kyrkoherden i Flo, tog

Vänersnäs kyrka. Farligt område för alla rävar.

en promenad och hamnade i en varggrop i bästas söndagsklänningen. Fast visst skrattades det åtskilligt i stugorna både åt flickan och åt kyrkoherden.

Odlade jorden

Nej, rävarna varenklare och lättare att tas med. Dessutom lär han ha varit en baddare på spelawhist, att tecknad ju och kunde dessutom vid behov under kalla vinterkvällar brygga en rykande stark romtoddy.

Plus att han var en skicklig

odlare av jorden, för det hörde till på den tiden. Praktiskt sinne hade han dessutom så när han efter en lång rävjakt fann den alltid hjälpsamme Gunno pinkande i ett dike så fann han sig föranlåten att ryta till:

- Stå inte å pinka i diket, Gunno, utan på åkern.

Inget fick förfaras, och vi bör vara försiktiga med att skratta åt sånt. Inte heller finns det någon anledning att fnissa åt historien om hur Dahlgren en sen kväll hjälpte församlingens bon Jonas i Anstorp upp ur det dike där han hamnat efter alltför flitig förtäring av starka drycker. Jonas menade förstas bara väl när han stammade fram sitt tack:

- Dä sa jak säga körkherrn, nog ska jak minnas att hjälpa honom när han hamnar i samma belägenhet.

Hans Menzing

Helt naturligt

Jättestort välkomnande i litet museum i Tibro!

Att kalla Tibro trivsamma museum för jättestort tar emot. Däremot tas besökaren emot av en jätte, fast en stillsam och fridsam jätte. Emanuel Andersson hette han och eftersom han föddes redan 1844 är det förstås inte originalet som välkomnar. Det är en docka iklädd Emanuels kläder, som nästan skulle fungera som tält för oss småtingar i sammanhanget.

Idag skulle Emanuel förstås vara proffs i amerikanska basketligan, och därmed en av världens bokstavligen stora idrottsmän. Sanslöst rik dessutom. I brist på basketliga uppträdde han på cirkus runt om i Europa, det varså nära dagens idrottsvärlds kändisskap man kunde komma på den tiden. Förmodligen var det dessutom mer lönsamt än att jobba som dräng hemma i Kyrkefalla.

Växte snabbt

Jätten från Kyrkefalla, Nordiske Goliat, Tibrojätten och Skövdejätten. Det är några av de namn som sattes på denne verkligt storvuxne man från en liten gård i Kyrkefalla. Hans föräldrar hette Anders och Brita Lisa Jonsson och de hade sex barn till, de övriga tycks ha varit av ordinär längd.

Det finns förstås en massa skrönor kring jätten Emanuel. Enligt en skulle han ha varit av högst vanligt längd ända till 16 års ålder. Sedan började han växa våldsamt och nådde så småningom 239 centimeter över havet. Andra historier däremot berättar om hur "lille" Emanuel redan under skoltiden var så stor att läraren bara räckte honom till byxfickan. Vid 12 års ålder kunde han med knapp nöd använda faderns byxor till knäbyxor och hans överrock som kavaj.

Skräddarsytt

Och den stackars skräddaren – för på den tiden bar även fattigt folk skräddarsytt – fick be Emanuel lägga sig på golvet när han skulle mätas. "Det gick åt 27 alnar tyg och en fjerdedels mil kantband till kostymen", hävdas det i en gammal tidning, för även förr gillade tidningarna att skriva meningslöst skvaller.

Än värre var det med skorna. Det påstås att byskomakaren inte klarade att göra tillräckligt stora skor utan att stackars Emanuel ständigt led av liktornar. Fast det låter onekligen konstigt. Stora var hans skor i alla fall, det par som finns bevarat på Tibro museum är 35 cm långa och 14 cm breda.

Cirkusartist

Där finns också jättens ring bevarad, och den duger gott som armband för en spensligare person. Även hans käpp,

Den nordiske Goliat. Emanuel Andersson från Kyrkefalla hamnade på museum tack vare sin längd på imponerande 239 centimeter.

värja och andra saker finns bevarade, och jag vill minnas att det står en klarinett i montern invid jätten. För att musicera hörde till när man uppträdde på cirkus runt om i Europa. Oftast framträdde han tillsammans med dvärgar för att verka ännu större.

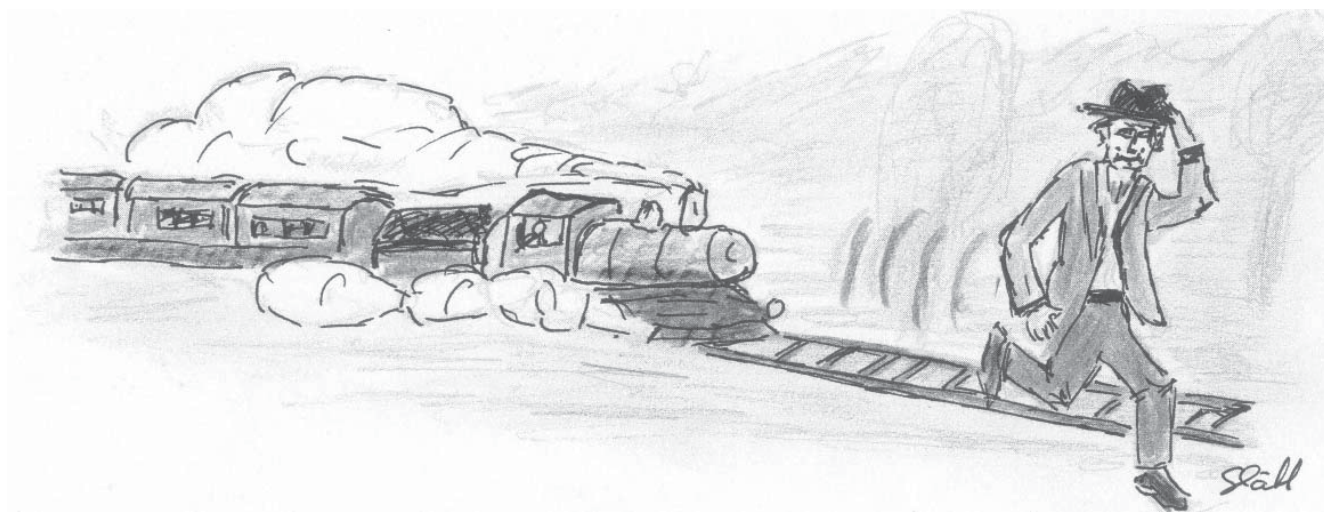
Det gick bra för pojken från Kyrkefalla. Bland annat fick han i Moskva hälsa på tsarfamiljen och belönades med en dyrbar briljantring. Av Oscar II i Sverige fick han en kråsnål i guld 1874, det vet man för årtalet och kungens namn finns på nålen.

Hemmavid skrevs det tydligt om den märklige pojken, inte minst om hans närmast omänskliga styrka. På 1880-talet bosatte han sig i Skövde på en plats som länge kallades Jättatomta. Bland annat ägnade han sig då åt marknadshandel med järnkramvaror och åt möbelsnickeri. Bland annat har han gjort den stol som kan ses på museet. På 1890-talet återvände han till hembygden och slog sig ned i ett hus vid järnvägsstationen i Tibro. 1911 dog han 67 år gammal.

Men ännu finns han närvarande om än bara i en dockas skepnad på museet i Tibro.

Hans Menzing

Essungabon som sprang fortare än tåget

Karl Johan Nilsson, var skomakare och småbonde, Han levde och dog i Essunga åren 1846 - 1919, inget konstigt med det. Men han hade en förmåga långt över det vanliga, han kunde springa fort och länge. Det finns många historier och myter om hans springande. Rune Johansson, ordförande i Nossebro Hembygdsförening, berättar:

- Min far hade hört många historier om denne man. En del var väl sant och några lite överdrivna. Han var lätt i kroppen och flög framsom ett maskrosfjun längs gropiga vägar och leriga åkrar i Skaraborgs län. Det min far har berättat för mig stämmer väl med det Ingvar Kjörck har skrivit om denne otrolige löpare.

I ett kåseri om denne skriver Kjörck: Han var ständigt föremål för vadslagning. Han sprang ikapp med hästar. Han löpte med brev och depescher – också för krigsmakten – ty Springarn gick fortare än tåget. Det var precis vad han gjorde. Han sprang framför tåget från Vårgårda och lokföraren som inte tålde någon sidovördnad hängde ut genom fönstret och drog i ångvisslan och hade sig, chikanerad som han var, ty tåget var trots allt ett snälltåg. Men Springarn höll avståndet till loket, mil efter mil, skrattande.

Springarn var knappt 1.75 i strumplästen, lätt i kroppen, rak i ryggen. Kjörck igen: Han blev aldrig ånnertrötter (andtruten) hur fort och hur långt han än sprang. Det märkliga är att han tycks ha varit både sprinter och långdistansare i samma person.

Många myter spänns om Springarn. En var att han hade annevessare knäskålar än vanligt folk. Han kunde slänga fram under benet lika lätt som han böjde det bakåt. Men det är en lögn, säger en dotterson. Min morfar hade

inga anatomiska egenheter.

Många slog vad med Springarn. En var länsmannen i Tumleberg. Han hade en lätt vagn och två snabba hästar. Starten skedde vid handelsboden i Essunga och länsmannen manade hästarna isken. Efter ett parhundra meter, var Springarn ikapp och förbi. Han var omöjlig att slå, förlorade aldrig ett lopp i hela sitt liv.

Många var de kapplöpningar han hade med gästgivar-skjutsar och andra hästfordon. Engångs sprang han fatt en hästskjuts i Södra Härene, som skulle till Herrljunga. Men skjutsbonden nekade honom plats på kärran. Då sprang Karl Johan Nilsson vidare. Hästbonden försökte följa. Vid Eggvena kyrka störtade hästarna och blev liggande i diket, helt utschassade.

Kjörck slutar sitt kåseri: Vad hade Springarn gjort på 10.000 i dag eller i olympiadens maraton med det hjärtat och den konditionen, med den naturbegåvningen rättare sagt? Ibland om nätterna grunnar jag här på.

Text Roland Antehag,
som använt ett kåseri av Ingvar Kjörck som källa
Bild Christer Slätt Gustavsson

Läsvärt på webben

På www.hembygd.se och www.hembygd.se/vastergotland hittar Du mycket som är läsvärt för oss som är aktiva inom hembygdsrörelsen. Många föreningar har egna hemsidor som Du når den här vägen.

Säg A M – det räcker

En historiskt intresserad kommunutvecklare

Man kan undra varför en så väletablerad person som A M Alströmer söker sig till Essunga, en liten kommun mitt i den västgötska myllan. Men man behöver inte många minuters samtal med henne för att uppfatta att hon har en stark tro på att det mindre formatet inte hindrar utveckling och visioner.

- Vår kommun har en sund ekonomi, vi sparar före vi lånar, säger hon med stolt röst. Jag trivs här och har inga planer på att flytta trots resvägen från hemmet i Alingsås till Nossebro.

Dagen före vår träff på det anspråkslösa kommunkontoret i Nossebro har A M haft ett möte om halvvägen Skara - Lödöse. Före hästkärrornas tid red man denna väg. Nu gäller att utforska leden i dess helhet. Flera kommuner är inblandade: Skara, Vara, Essunga, Alingsås, Lilla Edet och Ale. Landshövdingen har redan invigt en del sträckor och Svenska Kyrkan vill få en pilgrimsled efter dessa gamla ridvägar. Ett intressant, spännande och långsiktigt projekt.

Har du något lokalt på gång?

- Vår kommun har bland annat ett projekt tillsammans med Grästorps hembygdsföreningar, som syftar till att lokalisera fornlämningar. Jag fick idén, när jag besökte Pilane på Tjörn, som har ett av Bohusläns största och vackraste fornlämningsområden med ett 90-tal domarringar, resta stenar och stensättningar från järnåldern.

Du verkar historiskt intresserad!

- Det är riktigt. Särskilt har jag kommit att intressera mig för Margareta Leijonhufvud, Gustav Vasas andra hustru. Hon födde tio barn. Åtta av dem blev vuxna. Hon hade ett stort inflytande på sin man. Ville någon ståndsperson påverka kungen i en viss fråga, kunde denne gå via Margareta. Jag har genom olika arkiv fått ta del av några brev som Margareta har skrivit. Min ambition är att besöka alla platser där Margareta bodde.

A M Alströmer

Ditt arbete inom kommunen?

- Jag arbetar inom många olika områden. Jag är ansvarig för bland annat kommunens information. Som exempel på information till kommuninvånarna har vi en helsida i NLT åtta gånger per år, jag är också ansvarig för kommunens hemsida och Nossebro Marknad. Kommunens turistfrågor ligger också på mitt bord. Jag är även kommunens EU-

samordnare.

Något du är särskilt stolt över?

- Att vick hit konungen och drottningen till kommunens 25-årsjubileum 2008 var något stort. Jag skrev ett långt motiverande brev till hovet och hade flera intressanta kontakter med bl a SÄPO. Kungabesöket lockade ut hela kommunen, skolbarnen var lediga och stod efter färdvägen och viftade med flaggor. Kungen och drottningen färdades i en vagn som utan kostnad för kommunen lånats ut av hovet. Bara det.

Vi hade i våras besök av Mark Levengood och nu är Kjell Albin Abrahamsson på gång. I mitt arbete har jag ofta kontakt med föreningslivet i Essunga, inte minst med hembygdsföreningarna, något som alla parter har stor nytta av.

Du har hunnit med en hel del under dina 58 år.

- Jag växte upp på Östads säteri där min far var styresman, men kallade sig kapten, vilket han också var. Jag har sex syskon. Alla har vi behållit våra gemåler genom livet. Jag tog studenten på Alströmerskolan i Alingsås 19 år gammal och flyttade därefter hemifrån. Sedan följde bland annat en chefssekreterarutbildning utomlands och studier på Journalisthögskolan i Göteborg, som på den tiden var tvåårig. Jag har haft tre långa perioder utomlands: fyra år i Nederländerna, närmare bestämt i Rotterdam åren 1978 – 1982. Jag arbetade för Sveriges

Profilen

Exportråd och även vid Sveriges Turistkontor i Haag, där jag marknadsförde Sverige på olika sätt. Sedan blev det USA under två år, där jag särskilt kom att skriva i svensk tidningar om barn flickors situation. Jag har också studerat ett år i Schweiz. Jag gifte mig 1979 och vi fick i rask följd fyra barn, varav ett tvillingpar. Efter utlandsvistelserna bosatte vi oss på min önskan i Björboholm. Jag skrev en del för Lerums Tidning och drev under en period ett fritidsfiske kombinerat med ett sagoland vid Åsjön, som ligger mellan sjöarna Anten och Mjörn nära Antens station.

År 1991 blev jag turistchef i Alingsås. Ett av projekten vi arbetade med var Runt Anten, Vi samlade småföretag och föreningar till en gemensam marknadsföring av området.

Efter tiden i Alingsås kommar arbetade jag en period för Lindex. Kring millenniumskiftet blev jag uppringd av LRF och fick sex intressanta år i denna bonderörelse. Jag arbetade med bland annat turismfrågor som 'Bo på lantgård' och även 'Svensk Lantmat' under min tid där. Sedan fyra och ett halvt år är det Essunga kommun som gäller. Jag är numera bosatt i Alingsås och denna gång var det min man som fick bestämma var vi skulle bosätta oss.

Du anses vara en drivande och positiv kraft i kommunen, så drivande att man ibland måste hejda dig. Nu blir A M något konfunderad.

- Jag är inte van vid sådana frågor, säger hon.

Hon vill uppenbarligen inte sätta betyg på sig själv. Hon återgår till att berätta om livet runt henne.

- Jag är bland annat med i kommunens ledningsgrupp. Vi harnärar till varandra både på kontoret och ute i samhället. Det är lätt att reda upp de problem som kan dyka upp, när man vet vilka kontakter man ska ta. Ett bekymmer har jag. Antalet mejl har ökat väldigt mycket. Jag kan få 30-50 om dagen och det vill till att hantera alla.

I slutet av vårt samtal kommer vi in på A M:s stora föreningsengagemang.

- Jag är med i ett tjugotal föreningar. Jag var under flera år president i Republiken Risön (en ö i Mjörn). Jag är med i tre hembygdsföreningar: Östad, St. Lundby och Alingsås.

Jag vet att du arbetar för att kvinnor ska bli mer delaktiga i samhällsarbetet! Är du feminist?

- Jag kallar mig inte feminist. Jag är för jämlikhet. Jag vill att vi kvinnor ska ta för oss mera, inte nöja oss med att koka kaffe.

Det betyder mycket för en bygd att ha en kraft som A M knuten till sig. Hon är kreativ och drivande, samtidigt som hon är opretentiös och lätt att få kontakt med. En medveten charmfull kvinna, som får saker och ting gjorda.

Text Roland Antehag

Foto Christer Slätt Gustavsson

I år blev det både Oslo och Järvsö

Traditionen är ju den att vi gör en resa om året med hembygdsfolk och folkdräkter.

I år blev det två resor. Många av resenärerna som brukar åka med tidigare varit i Järvsö och dansat i flera år. De ville hellre till Oslo där de inte varit tidigare.

Resan till Oslo gick i strålande väder, varmt och skönt, två dagar en övernattnings, som vanligt med kungafamiljen och 110 musikkåror. Vi blev 35 deltagare på denna resa cirka hälften med folkdräkt.

Resa nummer 2 var planerad till Lill-Babs i Järvsö och genomförd som planerat enligt inbjudan. På denna resa blev vi 39 resenärer mot 42 anmälda, några insjuknade de sista dagen och fick stanna hemma.

Besöket på Hembygdsgården Karlsgården var en mycket intressant upplevelse, där vi fick vara med om ett ljus och ljudspel, som uppfördes efter mörkrets inbrott. Dagen efter besåg vi kyrkan en av landets största landsortskyrkor samt intog lunch på Lill-Babs affär. På

denna resa hade mer än hälften folkdräkt. Efter att ha haft regn och rusk i sex veckor i Västergötland kom vi till Hälsingland och fick en ny sommar, 28 grader varmt båda dagarna.

Text: Samuel Alteryd

Foto: Odd Sandberg

Sill, havre och höns, "klassresenärer" i Västergötland

Från en kockkonferens i Madrid 2010 ljöd följande slagord:

Tillbaka till naturen.

Ät kex med finmalt cederträ, pressa saft från skogens kottar, gör en jordsoppa = avkok på jordiga rötter, gör träbuljong av blötlagda träbitar, tryck in en tallkvist i en köttbit.

När jag läste det reportaget (jo, det är sant!) tänkte jag, att nu är det dags med sill, havre och höns för att få balans i matvärlden.

Sill, havre och höns har alla gjort en slags "klassresa", de har vandrat upp och ned på samhällsstegen från enklaste vardagsmat till läckerheter på smörgåsbordet (sill) eller från festmat till vardagsmat (från kyckling till broiler) eller, för havrens del, från brödkaka till hästfoder och slutligen till en för den medicinska forskningen betydelsefull produkt.

Sill

Genom århundradena har sillen haft stor betydelse för befolkningen. Under senare perioder, den under 1700-talets slut, anlades salterier och trunkokerier. Inkomsterna från sillen drog också till sig hantverkare av alla slag. Men havet är nyckfullt. Vid 1800-talets början var det slut på sillen. Fiskarbefolkningen var skuldssatt, många försvann till andra näringar. Så småningom utvecklades storfisket med hjälp av Hushållningssällskapet till fiskhandel och fiskeberedning. SIK, Svenska Institutet för Konserveringsforskning, gjorde från starten 1946 stora insatser för att förädla sillen. Sillens status har varierat från att de fattigaste fick nöja sig med sillspad på sin skalpotatis till att man numera på de mest fashionabla restauranger kan beställa in läckra och exklusiva sillrätter, ibland till och med garnerade med löjrom som ett slags "gräde på moset". De senaste åren har sillforskningen på SIK (som numera står för Institutionen för Livsmedel och Bioteknik AB) bland annat inriktat sig på att utveckla en färs, lämplig som råvara i rätter, som främst ska tilltala ungdomar. Abba Seafoods storsäljare av sillprodukter var julen 1998 och framåt, inlagda sillar med smak av olika brännvins sorter.

Havre

Västgötaslätten har haft rollen som ett av landets främsta odlingsområden. Efter skiftesrörelsen på 1800-talet expanderade framför allt havreodlingen med en mycket omfattande export till Storbritannien. Ändå ansåg havren förrossimplast bland spannmålen. Den kunde odlas på de allra magraste markerna. Förutom till kreatursfoder användes havre till gröt, välling och till bakning av bröd, kex och kakor. Blandsäd med råg och havre var basen till vardagsbrödet i stora delar av området, gärna som en halvtjock brödkaka.

På 1830-talet fick havren ett uppsving. Export till England gjorde att det odlades mer havre år 1892 i detta område än i hela övriga Sverige. Där behövdes den till Londons hästspårvagnar och till hästarna som drog kol i gruvorna och den svenska odlingen och exporten sköt fart. Havreexporten fick ett tvärt slut efter 1900 till stor del beroende på att hästen som dragdjur ersattes av bensinmotorn. Men nu nästan ett sekel senare, under 1990-talet, har havren återigen fått en hög status. Den innehåller en liten mängd gluten och havrefibrerna är av fin kvalitet, således en matnyttig och hälsosam produkt. Havren har därigenom blivit intressant för den medicinska forskningen.

Höns

Många jordbruk har varit små och för överlevnad var det nödvändigt att vara mångsysslare. På de allra flesta gårdar fanns höns. För kvinnornas del var skötsel av höns viktigt, många ägg att sälja eller många kycklingar betydde att man var en duktig husmor. Förutom att hönsen var bra på att äta alla rester från köket och pickade i sig gratismat ute gav de både kött och ägg och "ägga-pengar". Oftast var det de enda kontanter som kvinnor kunde komma åt. De ovärpta äggen kunde också duga som kredit i handelsboden. Fjädrarna från en plockad höna gjordes rena och användes till stoppning av till

Havretunnbröd

1.5 l skrädmjöl (finns i hälsokostaffärer)
1 tsk salt
6-7 dl vatten

Blanda ingredienserna och knåda degen ca 20-30 min. eller använd en köksmaskin.

Forma och knåda bullar, ca 20 st, vilka sedan ska kavlas ut lövtunt. Det kräver vana bakhänder! Flyttas över på en plåt utan bakpapper med hjälp av kaveln

Grädda i cirka 5 min i 225 graders värme.

exempel kuddar. Andra fjäderfä som funnits på menyn är viltfåglar som tjäder, orre och fasan. Dessa hamnade för det mesta inte i jägarnas egna grytor utan såldes till stadens näringsställe eller på torget till stadsbor. Under andra världskriget fanns i Varnhem, mitt i Västergötland, en liten konserveringsindustri, Diana. Där förvandlades måsar, sillgrisslor och kråkor till "viltfågel", delikatesser som såldes till Stockholms lyxrestauranger.

Under 1990-talet påbörjades försök med att erbjuda strutskött till konsumenter men framför allt är det kalkonfarmerna som ökar mest och lyckas bäst med sin försäljning. Kanske är det ett resultat av att vi rekommenderas att äta mindre fett och att kalkonuppfödning känns sundare än de tidigare årens broileruppfödning. Bo Mowitz, kycklinguppfödare från Trollhättan fick 1997 Västsvenska Akademiens för Gastronomi pris för kvaliteten på sin kycklingar. Året därpå var hans produkt huvudingrediens på menyn på Nobelfesten.

Gunvor Fröberg

Museijärnvägen byggnadsminne

I Kvarnabo där loken vattnas har en platta monterats som berättar om att järnvägen här är byggnadsminne. Foto: AGJ.

För 40 år sedan lades persontrafiken på gamla stolta Västgötabananned, men de hartåg entusiasterna vägrat inse. Både mellan Skara och Lundsbrunn och Anten-Gräfsnäs går det fortfarande att uppleva 40-tals nostalgi med kolröksfrustande ångtåg. Nu har delar av den 12 km långa sträckan mellan Anten och Gräfsnäs rentav blivit byggnadsminne. Det är en halvmil mellan Humlebo banvaktstuga och Kvarnabo station som på detta sätt uppmärksammas som ett tack för alla års slit med att bevara minnet av smalspårseken.

I samma veva invigdes Gräfsnäs slottspark som Alingsås första kulturreservat.

Hans Menzing

Hänt på bögda...

Skolan på besök i Ljushults hembygdsgård

Fredag den 1 oktober var elever och lärare från Aplaredskolan på besök i Ljushults hembygdsgård. Runt 70 elever från klasserna F-6 var på plats för att tillsammans med sina lärare på ett lättisamt sätt inhämta kunskap om lokal kultur och historia i Ljushult, som är den socken där Aplareds samhälle är beläget. Tidigare i år fick hembygdsföreningen 10 000 kr av Sparbanksstiftelsen Sjuhärad just för att utveckla barn- och ungdomsverksamheten.

Enligt hembygdsföreningens ordförande Inge Pettersson blir det allt färre barn som går i Aplareds skola som har sina rötter i Ljushult och lärarna är oftast inte bosatt på orten. Här menar han att hembygdsföreningen kan göra en insats och hjälpa barnen att knyta an till bygden.

Det var när Alvestabanan öppnades 1902 som Aplared blev socknens centrum med järnvägsstation, affärer och tätbebyggelse. Innan dess var Aplared bara namnet på en gård. Den tidigare järnvägen, Kindsbanan, som gick mellan Borås och Svenljunga hade en annan sträckning med station i Roppered.

Hembygdsgården är vackert belägen ca 1,5 km från Aplareds samhälle. Omgivna av lövskog ligger sex hus av skiftande ålder som alla är ditflyttade eller byggda på plats. Gammalstugan, en högloftsstuga från mitten av 1700-talet, flyttades från gården Skräddaretorpet i början av 1950-talet. Det var för att rädda den gamla byggnaden som Ljushults hembygdsförening bildades 1949 på initiativ av folkskollärare Einar Rånge. För dagen brann brasan i den mörka stugan och i skenet från den och levande ljus visade Anita Andersson från Knalleslöjdarna hur man kan "göra tråd", dvs spinna med spinnrock. Till och med de minsta barnen satt alldeles stilla och tittade på hur spinnrockens hjul snurrade. En liten Felicia ville gärna pröva på att spinna.

Pinnbrödsbakningen inleddes med att i varje fall de äldre eleverna fick tillverka egna pinnar under ledning av hembygdsföreningens Sven Rosengren som gladdes åt att se så många barn i hembygdsgården. Under en Mulle-promenad letades växter och spår efter djur i naturen. Både barn och funktionärer såg ut att ha roligt.

I smedjan hade smeden Lars Nilsson fullt sjå med att smida amuletter i järn. Eftersom bälgan inte var tät fick en modern kompressor hjälpa till med syretillförseln. Det

Sven fixar pinnar. Här tillverkas pinnar till pinnbröd. Sven Rosengren instruerar.

var inte alla elever som var främmande för smidet. Ida Nilsson berättade att hennes morfar hade större städ och kunde sko hästar. Han skulle få hjälpa henne att förfina amuletten hon fått av smeden så att den gick att hänga i ett läderband. Några elever provade på att smida själva. En pojke lyckades tillverka en fin krok. Smedjan lockade främst de äldre eleverna så till den grad att det var svårt att få med dem på andra aktiviteter och flera kunde tänka sig att komma tillbaka till smedjan en kväll.

De minsta deltagarna tycktes uppfatta ett besök på det gamla utedasset som en aktivitet som borde testas och så småningom bildades en liten tapper kö av barn, som väntade på sin tur, vilket väckte en viss munterhet bland de vuxna. Särskilt som föreningen med ekonomisk hjälp från Borås Stad helt nyligen installerat wc i den så kallad slöjdstugan som används som samlingslokal.

I ungdomssatsningen ingår också att alla elever i klass 6 ska få var sin egen sockenbok. De får därmed också en uppgift att med lärarnas hjälp leta reda på något i boken, antingen om platsen där de bor eller sin familj.
Ulla Hökås

Kindgilletts utflykt till hembygden

Kindgillet är en förening för kindsbor i försakingringen men också personer från Kindfinnsmeds medlemmar. Gillet har sitt säte i Göteborg och träffas varje månad i sin stuga på Liseberg. Varje år anordnar gillet resor till olika platser i Kinds härad.

lårställdefyrtioalet deltagare, medlemmar och anhöriga, uppoch fick en väldigt intressant och givande resa. Alla samlades vid Hembygdsgården i Tranemo där Rune Holmberg och Caj Larsson tog emot. De guidade sedan besökarna i de fem stugor som har flyttats dit från olika platser i Tranemo med omnejd.

Några företagsvisiter brukar det bli och först i tur var AP&T, Automation Presses & Tooling, i Tranemo där Bertil Hansson och Greger Sjögren visade vad företaget sysslar med. Dekonstruerar och tillverkar plåtpressar till bl a bilindustrins underleverantörer. Dessa pressar väger åtskilliga ton som färdig produkt men de tillverkas i moduler för att kunna transporteras och levereras till företag över hela världen. Förutom huvudkontor och verkstad i Tranemo så finns det specialverkstäder i Lagan och Blidsberg.

Nästa anhalt var Ulf Tranefors-Gustavssons veteranbilmuseum. Han har specialiserat sig på Buick från 1930-talet och han har ett antal modeller från 1935 till 1939 i sitt garage. Det är verkliga skönheter och varje bil har sin historia som Ulf har forskat fram och framför allt så är de i körbart skick. Flera av föreningens medlemmar fick en provtur med en av bilarna som var lite av en historisk upplevelse.

Tranemogruppens konstutställning, som finns mitt i Tranemo, besöktes och Tommy Pettersson och Annika Edberg berättade om de olika konstnärernas budskap i sin konst.

Färden gick sedan till Uddebo väveri där Krister Nygren visade oss runt i de anrika lokalerna. Väveriet startade 1895 och väver idag ett brett sortiment av olika mönster av tyger för möbler och transportfordon som bussar, båtar och tåg. Företaget har ca 20 anställda som arbetar i 2-skift för att tillgodose det ökade behovet av deras tyger där ca 60 % går på export. Det var intressant att se de moderna vävmaskinerna i arbete och där mönstret har lagts in på en CD och sedan kan man tillverka det antal meter tyg som beställts. Går en tråd av stannar maskinen direkt så att operatören kan fixa felet och sedan fortsätta. Det var flera damer i sällskapet som hade sina kunskaper i helmanuell gammaldags vävning i färskt minne och de beundrade den nya tekniken.

Gillesmedlemmarna fick sedan möjlighet att bese Uddebo väven, en utställning om Uddebos historia, som finns bygdegården. Där visade Kerstin och Bruno Elmgren hur deras under flera år genomförda projekt vuxit fram och sammanställts i en bok om Uddebo.

Strömsfors kapell var den helgedom där deltagarna fick sin andliga spis. Kyrkoherde Fredrik Hägglund berättade

Gillesmedlemmar med anhöriga inför dagens utflykt samlade på Hembygdsgården i Tranemo.

att kapellet uppfördes 1917 av brukets ägare Oscar Nylander och den är idag en av Svenljunga pastorats gudstjänstlokaler. Hangjordedärefter en kort betraktelse från 11 kap. i Matteus evangelium. Lars Rydh, medlem i Kindgillet, ställde som vanligt upp som organist. Han spelade sedan som avslutning Sonata av Johan Adolf Hasse (död 1783) på kyrkans orgel.

Östen Kulneff berättade därefter om historien om Strömsfors Bruk. Under brukets storhetstid var det ca 50 personer som tillverkade etikettmaskiner som till stor del gick på export. Förutom själva tillverkningen av maskinerna fanns det ett gjuteri som sysselsatte ca fem personer, sågverk som tillverkade emballaget som behövdes för att frakta iväg maskinerna ut i världen. Nylander bodde i stor villa i Strömsfors där familjen hade en husförståndarinna och upp till fem pigor. En handelsträdgård anlades och sysselsatte ca 5 personer som också skötte husets trädgård med gräsmattor och rabatter. Till allt detta fanns det en kraftstation, som fortfarande levererar kraft till nätet, samt en kvarn som malde säden åt bönderna som bodde runt omkring Strömsfors. Verksamheten på bruket pågick fram till ca 1970 då den avstannade helt.

Utflykten avslutades på Golfrestaurangen i Åstarp. Ett kort styrelsemöte hade hållits tidigare på dagen och ett kort gillesmöte hölls nu för inval av två nya medlemmar.

God mat serverades och sedvanliga tal hölls till kaffet. Ordföranden Bernt Grehorn gjorde en resumé över dagens utflykt och tackade de som gjort utflykten möjlig med sina lokala kunskaper. Stefan Hjertén, nyinvald i gillet, höll talet till hembygden och Valdur Polding höll talet till kvinnan.

Sven Persson

Jubileumsfest i Nossebro

Musikanter vid kvarnen.

Ni är en ung förening, sa Eva Bergström Hyenstrand, ordförande i Västergötlands Hembygdsförbund när hon talade vid Nossebro hembygdsförenings 25-årsjubileum den 12 september. Ni har åstadkommit otroligt mycket sedan starten 1985. Jag tycker att ni väl har uppfyllt er målsättning: att dokumentera dåtiden, verka i nutiden och påverka framtiden. Jag vet att ni just nu är engagerade i projektet Andra våningen som blivit en publik succé i Nossebro. Att ni inleder dagens festligheter med tradjazzbandet Hjo Orleans Five visar på att ni inte är rädda för att pröva något nytt, tyckte Eva Bergström Hyenstrand. Det var många som gratulerade föreningen som idag har 400 medlemmar. Christer Aronsson, kommunalråd överlämnade en gåva och tackade för det goda samarbetet som råder mellan Essunga kommun och föreningen och betonade hur viktigt det är att man har kul när man arbetar. Att det är så för er har jag sett inte minst när ni tog er an renoveringen av Kerstinsås kvarn, tillade Christer Aronsson. Representanter för kommunens sju övriga hembygdsföreningar, liksom Bjärke hembygdsförening gratulerade och överlämnade blommor eller gåvor. Flera av dem tackade nuvarande ordföranden Rune "Läkka" Johansson för att han också ställer upp vid deras arrangemang. Rune "Läkka" passade också på att informera om vår verksamhet. Föreningens förste ordförande Åke Tidén med fru kunde inte närvara men hörde också till gratulanterna.

Rune Niklasson, sekreterare sedan starten, hade sammanställt och visade ett bildspel över vad som hänt under 25 år. En film från "Brofestivalen 1992" var en av programpunkterna. Den spelades in när den gamla valvbron var 150 år och fordon av olika modeller och årgångar fyllde bron och Storgatan i Nossebro. När "

fikat" var överstökad vandrade man från Nossebro skolas aula till Kerstinsås kvarn. Där spelade Hjo Orleans Five åter och det serverades en enklare måltid i tältet som var uppsatt på kvarnplanen. Några tog sedan också tillfället i akt att se kvarnhjulet snurra i den 150-åriga kvarnen. Att det blev en trevlig fest i ett underbart sensommarväder i en härlig miljö tyckte det hundratal som var med och även vi som arrangerade.

Nu går vi vidare med aktiviteter och någon gång under hösten kommer vi också att sälja nymalet mjöl i Kerstinsås kvarn och vid julstugan den 4 december i Stationshuset. På marknadsdagens sista onsdagen i oktober kunde vi visa en "bröllopsutställning" när vi som vanligt hade marknadsöppet på Stationshuset.

Rune Niklasson

Skördefest i Lyrestad

Den glade handelsmannen Bernt Samstrand.

Nyplockade kantareller, hemkockt lingonsylt och annat gott sålde dessa glada försäljerskor.

Som på så många andra ställen i trakten så var det även skördefest i Lyrestad. Trots ett uruselt väder på förmid-

dagen så verkade det som hela samhället var på benen. Det rådde en febril aktivitet i Hamnmagasinet, den glade handelsmannen Bernt Samstrand (se bild) sålde bröd och karameller och egenhändigt tillverkad knäck. Barbro Nyberg, Maj-Lis Spångberg, May Magnusson och Barbro Wanberg sålde nyplockade kantareller, hemkockt lingonsylt med mera.

IF Weimer Lyrestad, (fotboll och tidigare ishockey) visade en repris på sin utställning av bilder och tidningsurklipp från fjolåret, då föreningen fyllde 80 år.

På kvällen serverades enligt traditionen ärtsoppa och stompa, (ett bröd som bakas i stekpanna) och som vanligt var det tidvis lång kö vid kokvagnen utanför Hamnmagasinet.

Pelle Persson

Bygger nytt i gammal stil

Nytt båthus men i gammal stil.

Kållandsö Hembygds och Fornminnesförening fick för några år sedan en fiskebåt. Denna gåva blev anledningen till att det nu byggs ett båthus på hembygdsgården. Ett naturligt beslut med tanke på att Kållandsborna genom alla tider har varit beroende av sjön och fisket för sin försörjning.

Båthuset är fem gånger åtta meter och byggs i gammal stil och på gammalt sätt. Till stomme används handskrätt timmer, som kommer från en gammal 1800-tals lada som rasade samman av snötyngderna i vintras.

Marken på platsen har både dränerats och fått en ordentlig grusbädd innan hörnstenarna för syllan placerats ut. Timret i syllan har sammanfogats med så kallade laxknutar som låser stockarna ordentligt och gör grunden stabil. De stående väggreglarna är tappade ner i syllan och upptill fyrflikade för att däri lägga tvärband och långband. Takstolarna har fogats samman och låsts med hjälp av dymlingar. Hela konstruktionen har sedan stabiliserats med snedsträvor som också fästs med

dymlingar. Väggarna kommer att bestå av nya entums råsågade bräder och till golvet blir det rejäla plankor. Taket byggs av botten- och lockbräder och därpå kommer det att läggas gammalt enkupigt tegel. Målet är att allt skall vara klart innan vintern.

Arbetet pågår två förmiddagar varje vecka och det frivilliga arbetslaget består av 6-8 man. En del goda råd har de också fått av timmermannen Mattias Hallgren, Lidköping.

Båten som kommer att få den centrala platsen i huset har under många år använts av Abel Ottersten i samband med notfiske av sil. Han har själv byggt båten på 1940-talet och det är en typisk så kallad notbåt. Eftersom huset är väl tilltaget kommer det att ge plats för ytterligare redskap som har fiske- och sjöanknytning. Ett önskemål är att få dit en gammal platteka.

Ingrid Johnsson

Hela årets julklapp!

Så här några veckor före jul skrivs det och pratas mycket om vilken pryl som skall bli årets julklapp. Jag tycker att Årets julklapp skall vara en julklapp som påminner mottagaren hela året. Då är det inte många prylar som kan

mäta sig med att få Västgöta-Bygden i julklapp.

Så här gör Du. Skicka in 150 kronor till Västergötlands Hembygdsförbund. Plusgiro 857 59-9. På talongen skriver Du Julklapp till och så skriver Du mottagarens namn och adress.

En annan julklapp kan vara en inhäftning av årets Västgöta-Bygden. Det är 2010 års sex nummer som en liten bok. Kolla med Din bokhandel eller kontakta Leif Brunnegård, telefon 0322 - 66 10 26, säkrast kvällstid, eller via e-post vbn.red@tele2.se. Den kostar 150 kronor plus porto.

En annan julklapp

är en penninggåva till Din hembygdsförening eller till Västergötlands Hembygdsförbund. Kolla med kassören så får Du goda råd.

Tomtens stuga utan tomtrar på loftet

Bertil Larsson varnar för risk för fall med exempel från eget fall.

Inom den nationella satsningen "hus med historia" genomfördes en informationsdag i Björketorp och Berghem med byggnadsantikvarie Karin Lundberg från Västarvet, Chico Hovedskov från byggnadsvård på Näs samt Bertil Larsson KulturMärkt i Mark, som sakkunniga ledare.

Den engagerade skaran av deltagare fick med sig en hel massa värdefulla tankar hem till sina föreningar kring näver, torv, gräs, spån, bräder, tegel, skiffer, papp eller plåt som kan finnas på de byggnader som vårdas inom hembygdsrörelsen.

Att tänka på

Vi fick lära oss att ett lager näver består av fyra lager som ska läggas på ett särskilt sätt för att bli lika tjockt över hela taket. Årliga inspektioner av tak och fönster gör att skador kan upptäckas och åtgärdas innan det hunnit gå för långt och bli för dyrt att återställa. Det är också viktigt att rensa bort gräs och växtlighet runt husen så att inte fukten stannar kvar kring grunden.

Lita på ditt gamla hus

När vi gör åtgärder på våra gamla hus så ska vi lita på vad de har att berätta för oss. Vi bör spara allt som vi river bort för att kunna titta på den gamla konstruktionen vid återställningen med det nya virket. Allt för täta gamla hus är inte bra och inte heller rekommenderades installation av luftvärmepumpar som kan störa ventilationen och bidra till att kondens samlas i byggnaden. Förutom de teoretiska kunskaperna fick vi praktisk undervisning då gruppen gjorde besök vid de gamla byggnaderna som finns på Kila gård i Berghem och som tillhör Kilsgårdsstiftelsens samt vid Surteby-Kattungahembygdsförenings ryggåsstuga.

Säkerhet

Ja det är massor att tänka på - och på taken måste vi tänka - för det är det viktigaste för att hålla byggnaderna i stånd, men skicka inte upp folk på taken utan att tänka säkerhet. Bertil Larsson gav en hel del råd kring detta och vi fick veta att linor, klättersle, stegfötter och glidskydd är viktiga hjälpmedel som kan vara väl värda sina pengar.

Hjälp

Vi uppmanades att fråga om råd innan man gör något, som nog vara väl menat, men ändå kan bli så fel. Vi kan få en del kostnadsfri rådgivning från Näs och Västarvet. Ett bra sätt kan vara att fotografera och ta med bilder till en rådgivning.

Birgit Carlsson

Boule och torpvandring

Kaj Brorsson berättar för en grupp barn om den gamla stengrunden.

När vi har våra kretsmöten i Mark är det alltid intressant att höra vad de andra föreningarna har för aktiviteter, därför tänkte jag berätta om ett par aktiviteter som vi i Älekulla Hembygdsförening anordnar som jag tror är lite annorlunda.

Boule- och grillkväll är den ena. Detta har vi haft i ett antal år nu. En kväll, oftast har det varit i augusti och oftast har inte vädret varit det bästa, samlas vi på grusplanen i Älekulla och spelar boule. Det har kommit både gamla och unga. Brita och Gustav Andersson har varje år haft ansvaret för detta. De har fixat banorna och sett till att grillar har funnits på plats. Något år har vi bara spelat på skoj utan någon riktig tävling, en del gånger har det tagits fram en segrare. Efteråt grillar var och en vad den har med sig. En lättsam och gemytlig aktivitet som alla kan vara med på.

Nu till det här med torpvandringen, detta är ingen

vanlig sådan utan ett samarbete med Älekulla 4H. Vi har i föreningen funderat över hur man ska få barn intresserade av sin hembygd på ett enkelt sätt. Vi började för några år sedan med visning av hembygdsgården för 4H-barnen, men det blir tjatigt att ta det varje år. De två senaste åren har vi gjort så att vi ser ut en lämplig plats med en eller flera torpgrunder eller andra historiska platser. 4H-barnen med ledare och även andra intresserade gör en cykelutflykt till platsen.

År 2009 var vi på Nordgärdet en varm försommarkväll, där Rune Johannesson hade en givande visning av en torpgrund, han hade även tagit fram gamla redskap och visade hur dessa användes och barnen som ville fick prova att använda dem. Efteråt var det korvgrillning som hembygdsföreningen bjöd på.

Nu i år gick utflykten till Bostebygd, även denna gång var det cykel som gällde. Denna gång var vädret väldigt kallt och vägen dit var nästan bara uppförbackar. Lite trötta kom barnen fram. Kaj Brorsson visade flera torpgrunder och berättade det han visste om de som bott där. Sedan fick vi gå en liten bit för att komma till det som kanske fängslade barnen allra mest, en sten där soldaterna förr vässade sina svärd. Även denna gång avslutades med korvgrillning.

Finns det intresse för det blir det en fortsättning även nästa år.

Solbritt Johansson

Hembygdsredaktörer lärde om krönika och kåseri

För femte året i rad inbjöd redaktionskommittén inom Hembygdsförbundet till en kursdag på Hjälmareds Folkhögskola utanför Alingsås. Drygt 30 personer från Lyrestad i norr till Kinna i söder hade mött upp. Årets tema var språket och som föreläsare medverkade Anne Gunnevik, till vardags lärare på skolans medialinje.

I sin inledning glädde hon sina åhörare med att berättat, att hon ofta använde texter som hon hittat i tidningar och skrifter som produceras inom hembygdsrörelsen i Västergötland. Ni är så bra på att berätta enkelt och lättfattat. Därför tyckte hon att det inte fanns anledning att lära deltagarna hur man använder svenska språket. De båda förmiddagstimmarna ägnades istället åt att som omväxling i föreningarnas skrifter använda kåserier och krönikor som uttrycksformer. Timmarna handlade inte om en monolog från Anne Gunneviks sida, det blev också tillämpningsövningar i de olika uttrycksformerna.

Efter en god lunch fortsatte samlingen ett par tim-

Värt att notera. Hembygdsredaktörerna lyssnade och noterade när Anne Gunnevik föreläste.

mar, med redaktionskommitténs Roland Antehag som samtalsledar. Först pratade man om förbundets egen tidning Västgöta-Bygden, om hur redaktionskommittén arbetar och hur viktigt det är att föreningarna skickar in texter och bilder.

De flesta kursdeltagarna hade med sig skrifter från den egna föreningen och en stund ägnades åt att först titta på dem och sedan ville deltagarna gärna ha lite tips av varandra.

En ny kursdag kommer att anordnas nästa höst.

Leif Brunnegård

Vårgårda på alerten

Om det är en tillgång eller belastning för en kommun att ha ett välordnat museum på orten kan det råda olika meningar om. I Ulricehamn hade man ett museum som drevs av kommunen. År 2002 beslöt dåvarande kulturchefen att museet skulle stängas. Nu har Alingsås drabbats av ett liknande beslut. Museet i det Alströmerska magasinet har stängts av kommunen och upprörda alingsåsbor skriver insändare i Alingsås Tidning.

I grannkommunen Vårgårda är det andra tongångar. Där finns ett föreningsrådsomnämstan alla föreningar finns med i tillsammans med Kultur- och Fritidsnämnden. Kommunen har inte något eget museum, men på Tånga Hed finns det två mindre museer, Fåglumsmuseet och Nostalgimuseet och i Ljurhalla finns Missionshistoriska museet. Alla tre drivs i föreningsregi. Sedan ett par år tillbaka driver kommunen, de tre museerna och fyra hembygdsföreningar ett Leaderprojekt för att utveckla museerna och hembygdsgårdarna. Redan har några av föreningarnas framtidsplaner förverkligats. Nu har Kultur- och fritidsnämnden beslutat att gå in med ytterligare resurser för att hjälpa i första hand de tre museerna med en tjänst.

Leif Brunnegård

Förbundets funktionärer 2010

Förbundsordförande, au

Eva Bergström Hyenstrand, Carl von Linnés väg 2, Skultorp, 541 55 Skövde, tel 0500-43 30 13, mobil 070-6643587, e-post hyenstrand@hotmail.com

Vice ordförande, au

Lars-Erik Kullenwall, Gudhem Kullen 3, 521 94 Falköping, tel 0515- 72 01 56, mobil 0705-318547, e-post dr.kullen@swipnet.se

Sekreterare, au

Mona Lorentzson, Wallströmsliden 6, 463 71 Lödöse, tel 0520-66 02 74, e-post mona.lorentzson@gmail.com

Kassör, au

Hugo Isaksson, Box 2067, 523 02 Timmele, tel 0321-302 62, telefax 0321-300 01, e-post hugo.isaksson25@hotmail.com

Övriga ledamöter

Leif Josefsson, 2:e ceremonimästare, Larsagården Vänga, 513 92 Fristad, tel 033-26 80 12

Ingrid Zackrisson, Västergården Kullavägen 59, 519 95 Tostared, tel 0320-620 15, e-post ingrid.zackrisson@tele2.se

Hans Menzing, pressansvarig, Marumstorget 1, 532 32 Skara, tel 0511-126 43, e-post hans.menzing@telia.com

Berit Stockvik-Lundin, försäkringsansvarig, Vänersnäs, Furunäs, 468 90 Vargön, tel 0521-22 22 76, mobil 070-3500052

Nils-Olof Olofsson, 1:e ceremonimästare, Lars väg 7 B, 515 35 Viskafors, tel 033-29 42 46, mobil 0703-298362

Jan-Olof Berglund, hemsidesansvarig, Stora Rör, Nolgården 3, 540 15 Våring, tel 0500-44 11 05, mobil 0708-420453, e-post j-o.berglund@telia.com

Göte Öberg försäkringsansvarig, Lövbacka, 523 94 Tvärred, tel 0321-504 28

Lena Lagnerö, Valshalla 120, 565 93 Mullsjö, tel 0392-211 31, e-post lena.lagnero@tele2.se

Suppleanter

Aina Nicander, Fabriksgatan 4, 524 30 Herrljunga, tel 0513-102 57

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmostad, 465 97 Nossebro, tel 0512-531 50, mobil 0703-281333

Birgit Carlsson

Ljungås, 519 91 Istorp, tel 0320-820 36, e-post birgit.istorp@telia.com

Lena Gustafsson, Fötene, Östergården, 447 91 Vårgårda, tel 0322-62 71 81, e-post lena@minbokforingsbyra.se

Björn Andersson

Rönnbärsvägen 27, 540 15 Våring, tel 0500-44 04 75

Hedersledamöter

Berit Hange-Persson, Trädgårdsg 4, 533 72 Lundsbrunn

Karl-Eric Svensson, Kjeckestad, Pl 1093, 542 94 Mariestad

Lennart Jacobsson, Ladås, Eriksberg, 524 91 Herrljunga

Aina Lindborg, Bjurbäck, Källebacken, 565 92 Mullsjö

Bengt Lindborg, Bjurbäck, Källebacken, 565 92 Mullsjö

Revisorer

Einar Smith, N Ringgatan 43, 441 31 Alingsås, tel 0322-169 70

Marianne Svensson, Bergstena Skattegården 2, 441 92 Alingsås, tel 0322-63 50 07

Revisorssuppleanter

Torvald Åberg, Kållands-Åsaka, Tomten, 531 96 Lidköping tel 0510-53 23 13

Anders Holmqvist, Korsgatan 23, 535 30 Kvänum, tel 0512-926 69

Valberedning

Peder Claesson, Stenseredes skola, 565 93 Mullsjö, tel 0515-910 28

Monica Moberg, Fältvägen 5 D, 541 77 Skövde, tel 0500-42 52 50

Ewa Vikingson, Eggvena, Kungegården, 447 92 Vårgårda, tel 0322-62 80 82

Berndt Nilsson, Silvii väg 15, 530 30 Tun tel 0510-801 32

EdorJosefsson

Ejdervägen 12, 506 70 Frufällan, tel 033-24 70 24

Magnus Ronge, Fänriksgården, 531 91 Vinninga, tel 0510-500 71

Gerd Eriksson, Anisgatan 12, 511 41 Kinna, tel 0320-102 90

Studie- och ungdomskommittén

Ingrid Zackrisson, sammankallande, Lilian Skattberg, Box 2206, 523 02 Timmele, tel 0321-304 01, e-post lilian.skattberg@telia.com

Lena Johnsson, Kulla Lillegård 2, 519 91 Istorp, tel 0320-871 28, e-post lenaanngerd@hotmail.com

Lena Gustafsson

Lena Lagnerö

Studieförbundet Vuxenskolans representant:

Christer Wennerberg, SV Västra Götaland, Junog 3, 451 42 Uddevalla, tel 0522-65 33 33, e-post christer.wennerberg@sv.se
Tillfälligt även Eva Bergström Hyenstrand

Redaktionskommittén för Västgötabygden

Se sidan 23

Tengelandsstiftelsen

Mona Lorentzson

Eva Bergström-Hyenstrand

Väddåkrastiftelsen

Eivor Dahlén, Sjöarp Möne, 520 24 Blidsberg

Hugo Isaksson

Kommittén Årets Hbf

Eva Bergström-Hyenstrand

Hans Menzing

Läsvärt i korthet

Hundraåringen som klev ut genom fönstret och försvann. Författare: Jonas Jonasson. Förlag: Pocketförlaget. 391 sidor. Ingen Västgötabok direkt, men stora delar utspelas på Falbygden och detta är senaste års i särklass roligaste bok om Allan Karlssons omfixade atombomben, söp Truman under bordet och flög med Churchill.

Moderna Skara. En guide till efterkrigstidens bostadsbebyggelse. Författare: Ulf Larsson och Lisa Molander. Utgivare: Västergötlands Museum. Antal sidor: 72 med massor av bilder och korta texter om bebyggelsen i efterkrigstidens Skara.

Musikens Fristad. En återblick. Författare: Bertil Rydin. Utgivare: Fristads Hembygdsförening. Antal sidor: 152 med massor av gamla bilder. En gedigen redovisning av ett tydligt blomstrande musikliv.

Pilgrimsvandring i Skaraborg. Vägledning för yttre och inre vandring. Sammanställt av Agne Josefsson. Välkomstord av biskop Erik Aurelius. Utgivare: Projekt Pilgrim Skaraborg. 96 sidor i fickformat med massor av härliga bilder.

Körsbärsblomman. Medlemstidning för Eggby – Istrum – Öglunda Hembygdsförening nr 3 2010. Redaktör: Hjordis Lundberg. Antal sidor: 26 med många gamla och nya bilder. Bl a om Valle Härads Turistförening som fyller 115.

Mats Ljung – bondkomikern mett i väla. Produktion: Ingvar Ljung, Magnus Ljung och Andreas Ljung. Förlag: Bondkomik i Vinköl AB. Antal sidor: 230 med mängder av bilder från privatliv och scenföreställningar. Mängder av kåserier och monologer finns att läsa, andra går att höra på en CD.

Den svarta löparen. Författare: Kristina Appelqvist. Förlag: Pocketförlaget. Antal sidor: 310 med en presentation av författaren och en försmak av nästa bok. En pocket om ond bråd död i Varnhems kloster ruiner.

Kultur. Inblick. Avtryck. Utblick. Västra Götaland 2009/10. Redaktör: Anders Franck. Utgivare: Västra Götalandsregionen. 146 sidor med många bilder. Bland annat om Västra Götalandsregionen som förebild på det kulturella området.

Vättern. Öar – Båtar – Fiske. Författare: Anders Åkerberg som också tagit större delen av bilderna. Utgivare: Båtdokgruppen. Antal sidor: 205 i stort format med massor av bra bilder. En Vätternbok med annorlunda grepp, här är det själva sjön som har huvudrollen med öar och fiske.

Redaktörsgrupp:

Roland Antehag, Lilla Mjölseredsv 9, 466 95 Sollebrunn, tel 0322/402 55,

e-post: r.antehag@hotmail.com

Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, 447 93 Vårgårda, tel 0322/66 10 26 e-post: vbn.red@tele2.se

Hans Menzing, ansvarig utgivare, Marumstorget 1, 532 32 Skara, tel 0511/12643,

e-post hans.menzing@telia.com

Övriga i redaktionskommittén:

Eva Bergström Hyenstrand, Carl von Linnés väg 2, Skultorp, 541 55 Skövde, tel 0500 - 43 30 13,

e-post: hyenstrand@hotmail.com

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3, 54015 Våring, tel 0500-441105, 0708-420453,

e-post: j-o.berglund@telia.com

Ann-Britt Boman, Spireavägen 5, 513 35 Fristad tel 033 - 26 19 21,

e-post annbritt.boman@telia.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmestad, 465 97 Nossebro, tel 0512/531 50, e-post: tb.bygg-tjanst@telia.com.

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp,

tel 070-620 66 66, e-post bisido@hotmail.com

Stig Green, Fjällrosv 1, 516 32 Dalsjöfors,

tel 033 - 10 15 85, e-post: stig.green@bornet.net.

Per-Göran Persson, Östergården 1, 54066 Sjötorp, tel 0501-50138, 070-7838079.

e-post pellep@telia.com

Förbundsordförande: Eva Bergström Hyenstrand.

Förbundssekreterare: Mona Lorentzson, Wallströmsliden 6, 463 71 Lödöse. Tel 0520 - 66 02 74

e-post: mona.lorentzson@gmail.com

Förbunds-kassör: Hugo Isaksson, Box 2067,

523 02 Timmele. Tel 0321 - 300 01.

e-post hugo.isaksson25@hotmail.com .

Kanslist:

Eva Mann, Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-10550 fax 0512-339 42, bost. 0511-37 03 30,

Bankgiro 378-5383, Plusgiro 8 57 59-9,

Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Såga, såga långa drag

Stocksågen. Såga, såga långa drag! Det var rätt, hugg duktigt tag! Så lät början på en gammal barnvisa. Det var nog en bra beskrivning på hur det gick till att såga med den gamla stocksågen. Jobbet i skogen var förr oerhört tungt. Före 1860 hade man bara yxan och med den fick man både hugga och fälla. I början av 1860-talet kom en nyhet från England. Det var en såg. Men det dröjde uppåt 30 år innan den slog igenom på allvar. Den var tung, sågbladet var tjockt och ganska långt. För att klara av att hantera sågen måste man vara två personer. Så småningom tog man fram ett tunnare blad, men då måste man sätta sågbladet i en ram. Först var den av trä, men så småningom ersattes den med en stålram. På bilden ser Du två bågsågar och tre stocksågar.

Motorsågen. På 1930-talet började man använda motorsåg i vårt land. Den var tung och otymplig och man måste vara två för att klara av den. I början av 1950-talet kommer det en såg som bara väger cirka 18 kg och som en man klarar av själv. Sågen kan bara användas i upprätt läge, men man kan vrida svärdet. Efter några år kommer några riktiga lättviktare från USA. De väger bara 8-10 kg och svärderna är betydligt kortare och det vållade lite funderingar, inte kan man fälla ett stort träd med en så liten såg. De nya sågarna kan man vrida och vända på allt efter önskemål, till och med upp och ner.

Men utvecklingen går vidare och dagens motorsågar väger runt 5 kg. Det är en sådan Du ser på bilden.

Skördaren. Så kommer en stor maskin in i skogsbruket. Man sitter lika bekvämt som i sin traktor. Inne från hytten styr man maskinens funktioner. År 1980 utvecklar ett svenskt företag, SP Maskiner, världens första engreppsaggregat som kan klara av att såga ner trädet, kvista det och kapa stocken i rätt längd. Till att börja med ifrågasattes aggregatet men verkligheten visade att det fungerade.

Men utvecklingen går vidare och idag görs nästan all avverkning och gallring med hjälp av en skördare.

På Bo Karlssons bild ser Du en skördare på väg till skogen.

Men nog var både den gamla stocksågen och motorsågen skonsammare i sin framfart i skogen. Skördaren sätter djupare hjulspår i naturen än vad skogshuggarens fotspår gjorde. Men å andra sidan mår kroppen på dagens skogsavverkare mycket bättre än vad kropparna på gårdagens skogsavverkare gjorde.

Leif Brunnegård